Waarde Gerard

Mijnheer Philips, waarde Gerard,

Sinds die avond bij de familie De Groot slaap ik slecht. Niet omdat ons experiment is mislukt, maar juist omdat het is gelukt. Telkens wanneer ik mijn ogen sluit, zie ik dat vreemde witte licht boven de tafel verschijnen, zo helder en onnatuurlijk dat het leek alsof iemand een stuk daglicht in het donkere vertrek had opgesloten. Ik hoor de dynamo nog kreunen onder uw handen en zie de gezichten van Peer, Driek, Cornelia en Sien veranderen toen de gloeidraad langzaam rood werd en vervolgens fel begon te stralen.

Voor één ogenblik zei niemand iets. Ik moet bekennen dat ik toen zelf bijna vergat te schetsen. Ik had nog nooit zo'n glazen lamp gezien, laat staan van zo dichtbij, en evenmin een dynamo die met draden aan zo'n wonderlijk voorwerp verbonden was. Toen u de kist opende en de lamp voorzichtig uit het stro haalde, keek Peer alsof u een relikwie tevoorschijn haalde. Heel mooi hoe u vertelde dat uw lamp veiliger was dan een olielamp toen Driek vroeg of het gevaarlijk was. Dat stelde iedereen gerust maar maakte het tegelijkertijd allemaal nog geheimzinniger.

Toen u begon te draaien, gebeurde er eerst niets. Ik hoorde alleen het mechaniek, het schuren van metaal en het geluid van de steeds sneller draaiende dynamo. Toen opeens ontstond de zwakke oranje gloed in de koolstofdraad. Sien schoof haar stoel achteruit. Cornelia sloeg een kruis. Een paar seconden later vulde het vertrek zich met licht.

Gerard, ik heb veel licht gezien in mijn leven, maar nooit licht dat zich zo gedroeg!

De olielamp die gewoonlijk boven de tafel hangt, maakt alles bruin, geel en zacht. Uw lamp deed het tegenovergestelde. Zij sneed de duisternis open. Ik zag groene zeep tonen in de huid waarvan ik altijd had gedacht dat zij grauw was, rood in de handen en blauwige schaduwen langs de wangen. Iedere rimpel werd dieper, iedere blik scherper. Het was alsof de mensen tegenover mij andere mensen waren geworden.

Ik heb de familie De Groot er bijna om moeten smeken weer te gaan zitten. De aardappels werden koud, maar niemand durfde de lamp uit het oog te verliezen. Pas toen ik zei dat ik hun gezichten moest kunnen zien, namen zij opnieuw hun plaatsen in. Ik maakte zo snel mogelijk mijn schetsen, bang dat het licht zou verdwijnen voordat ik kon vastleggen wat ik zag.

Zoals afgesproken zal mijn schilderij uw elektrische lamp niet tonen maar de gewone olielamp. Niemand in Nuenen zou het begrijpen. Men vindt mij hier nu al vreemd genoeg. Als ik zou vertellen dat de gezichten in *De aardappeleters* mede zijn gevormd door licht zonder vlam zouden zij mij voor krankzinnig houden.

U zei dat elektrisch licht nog maar aan het begin staat en dat u gelooft dat er een tijd zal komen waarin straten, huizen en misschien hele steden ermee verlicht zullen zijn. Sindsdien laat die gedachte mij niet meer los. Wat gebeurt er dan met de schilderkunst? Als de nacht niet langer dezelfde nacht is, kunnen schilders haar dan nog schilderen zoals vroeger? Als kleuren onder elektrisch licht anders verschijnen, hebben wij schilders dan wel de juiste kleuren beschikbaar om wat wij zien tot uitdrukking te brengen?

Ik moét mijn broer Theo hierover schrijven. Tegen hem kan ik niet liegen. Maar ik zal uw naam en ons experiment alleen noemen als u mij daarvoor toestemming geeft. Ook wil ik hem uitleggen wat ik van u begreep: dat elektrische stroom door een koolstofdraad loopt, dat deze zo heet wordt dat zij

licht geeft, en dat zij niet verbrandt omdat de glazen bol vrijwel geheel luchtledig is. Schrijf mij alstublieft terug of ik dit juist heb begrepen. Ik werk nu verder aan het schilderij. Het kost mij meer moeite dan ooit, maar misschien is dat juist goed. Ik probeer niet alleen aardappeleters te schilderen. Ik probeer te schilderen wat ik die avond heb gezien voordat de wereld het zelf te zien krijgt.

Komt u nog naar Nuenen voordat u naar Glasgow terugkeert? Ik zou willen dat u het schilderij ziet. Ik wens u veel succes met uw aanstaande cursus over elektrisch licht in Glasgow en hoop dat we in de toekomst samen nog meer experimenten kunnen doen.

Gegroet,

Vincent

P.S. Ik kom de familie De Groot nog geregeld tegen. Zij hebben opnieuw beloofd over ons experiment te zwijgen. Ik geloof hen, vooral omdat zij bang zijn dat toch niemand hen zal geloven.